

XITOIY VA O'ZBEKISTON MADANIYATIDA AFORIZMLARNING O'RNI

Ermatova Munajat Elbek qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti magistranti

Annotatsiya: O'zbekiston va Xitoy xalqlarining an'anaviy aforizmlari ta'lim va madaniyat sohasida qimmatli manbalar beradi. Bu hikmatlarni chuqur tahlil qilish va oqilona qo'llash orqali biz ta'lim-tarbiyaning chuqur qadriyatlarini yaxshiroq anglashimiz va shu orqali global dunyoqarash va madaniy sezgirlikka ega bo'lajak yetakchilarni tarbiyalash uchun mustahkam zamin yaratishimiz mumkin. Aforizmlar tarixiy va madaniy merosning muhim tashuvchisi sifatida chuqur tarixiy va madaniy qadriyatlarni o'z ichiga oladi. Quyidagilar aforizmlarning tarixiy va madaniy kelib chiqishini o'rganadi, ularning ma'nosi va ahamiyatini chuqurroq tushunish uchun xizmat qiladi

Tayanch iboralar: aforizm, lingvomadaniyat, an'ana, uyg'unlik, hikmat, axloq, o'git.

Abstract: Traditional aphorisms of the peoples of Uzbekistan and China provide valuable resources in the field of education and culture. Through deep analysis and judicious application of these wisdoms, we can better understand the deep values of education and thereby create a solid foundation for educating future leaders with a global outlook and cultural sensitivity. Aphorisms contain deep historical and cultural values as an important carrier of historical and cultural heritage. The following article explores the historical and cultural origins of aphorisms and serves to provide a deeper understanding of their meaning and significance.

Keywords: aphorism, linguistic culture, tradition, harmony, wisdom, morality, education.

Aforizmlar Xitoy madaniyatida muhim o'rin egallaydi. Ular nafaqat madaniy meros tashuvchilari, balki axloqiy tarbiyaning muhim vositalari, hikmatlarning asl ifodasi, til san'atining namunalardir.

Birinchi, aforizmlar madaniy merosning hayotiy tashuvchisi

hisoblanadi. Tarixning keng daryosi davomida Xitoy boy madaniy merosni to'plagan, uning doirasida aforizmlar noyob madaniy shakl sifatida Xitoy xalqining donoligi va ma'naviy dunyoqarashini ko'zgudek ochib beradi. Ular qadimgi donishmandlarning fikrlari, kechinmalari, o'gitlarini keyingi avlodlarga ixcham, aniq va teran mazmunli tarzda yetkazadi, o'tmish va kelajak o'rtasida ko'prik vazifasini o'taydi. Aforizmlarni o'rganish orqali odamlar Xitoy madaniyatining mohiyatini yaxshiroq tushunishlari mumkin.

Ikkinchidan, aforizmlar axloqiy tarbiyada muhim ahamiyat kasb etadi. Xitoy jamiyatida axloqiy tarbiya hamisha tarbiyaning muhim qismi bo'lib kelgan, aforizmlar esa o'zining betakror jozibasi va ta'siri bilan buning uchun muhim vositaga aylangan.¹ Ko'pgina aforizmlarda chuqur axloqiy falsafalar mavjud; masalan, “O'zingga qilinishingni istamaganingni o'zgaga qilma” o'zgani hurmat qilishga o'rgatadi, “Olingan bir tomchi suvning o'rnini oqar buloq to'lar” so'zi shukronalik muhimligini ta'kidlaydi. Bu aforizmlar murakkab axloqiy tushunchalarni ixcham va tushunarli til orqali oson tushunarli va maqbul shakllarga aylantiradi, odamlarni to'g'ri qadriyatlar va axloqiy qarashlarni qaror toptirishga yo'naltiradi.

Qolaversa, aforizmlar hikmatning sof ifodasidir. Ular asosan chuqur hayot falsafasi va hikmatlarini o'z ichiga oladi, masalan, "Minglab kilometrlik sayohat bir qadamdan boshlanadi", bu bizni yerdan pastga va kichik narsalardan boshlashga chaqiradi va "Minglab kitoblarni o'qing, minglab sayohat qiling",² bu bilimlarni amaliyot bilan birlashtirish muhimligini ta'kidlaydi. Bu aforizmlar nafaqat yo'l-yo'riq ko'rsatibgina qolmay, balki odamlarning ijodi va tasavvurini rag'batlantiradi, tafakkurning rivojlanishi va takomillashishiga yordam beradi.

Nihoyat, aforizmlar ham til san'atining namunasidir. Ular Xitoy madaniyatining noyob jozibasini ixcham, aniq va ritmik lingvistik shaklda namoyish etadi. Ko'pgina aforizmlarda parallelizm va antiteza kabi ritorik vositalar qo'llaniladi, bu tilni yanada jonli va kuchli qiladi, eslab qolish va tarqatishni osonlashtiradi. Shu bilan birga, aforizmlar Xitoy madaniyatiga xos noziklik va vazminlikni aks ettiradi, metafora va ramziy ma'noda yanada boy va chuqur mafkuraviy mazmunni beradi.

¹汉语成语词典。上海书辞出版社，1992年-275页

²汉俄辞典，上海1992年

Aforizmlarning xitoy madaniyatidagi mavqei va ahamiyatini e’tibordan chetda qoldirib bo’lmaydi.³ Ular nafaqat madaniy meros tashuvchilari, balki axloqiy tarbiyaning muhim vositalari, hikmatlarning sof ifodasi, til san’atining namunalari. Aforizmlarni o’rganish va o’zgalarga yetkazish orqali biz Xitoy madaniyatining mohiyatini yaxshiroq anglashimiz, to’g’ri qadriyatlar va axloqiy qarashlarni rivojlantirishimiz, fikrlash va lingvistik ifoda qobiliyatimizni oshirishimiz mumkin.

Aforizmlar o’zbek madaniyatida juda muhim o’rin tutadi va ko’p qirrali vazifani bajaradi. Aforizmlarning o’zbek madaniyatidagi maqomi va o’rni haqida batafsil ma’lumot quyidagicha:

1. Aforizmlarning madaniy meros qiymati:

– Aforizmlar o’zbek madaniyatining bir qismi sifatida boy tarixiy-madaniy ma’lumotlarni o’z ichiga oladi. Ular ko’pincha avloddan-avlodga o’tib kelayotgan hikmat va tajribani ixcham va chuqur til shaklida yetkazishadi.

– O’zbek jamiyatida aforizmlar asosan ta’lim-tarbiya, ma’rifat, ayniqsa, yosh avlod uchun qo’llaniladi. Oqsoqollar bu aforizmlarni keltirish va tushuntirish orqali yoshlarga axloqiy qadriyatlarni, hayot falsafasini, ijtimoiy me’yorlarni o’rgatadi.

2. Aforizmlarning ijtimoiy uzviyligi:

– Aforizmlar o’zbek jamiyatida mustahkam bog’lovchi kuchga ega. Ular ko’pincha umumiy qadriyatlar va e’tiqodlarni ifodalaydi va shu bilan jamiyat a’zolarining o’ziga xosligi va tegishliligi tuyg’usini kuchaytiradi.

- Muhim ijtimoiy tadbirlarda yoki bayram tantanalarida odamlar birdamlik, totuvlik va umumiy maqsadlarni ifodalash uchun aforizmlarni keltiradilar. Bu iqtibos odamlarning aforizm haqidagi tushunchasini chuqurlashtirish bilan birga, ularning jamiyat va madaniyatga bo’lgan munosabatini mustahkamlaydi.

3. Aforizmlarning badiiy jozibasi:

– O’zbek aforizmlari o’ziga xos til uslubi, badiiy ifodasi bilan mashhur. Ular odatda qofiya, parallelizm va boshqa ritorik vositalardan foydalanib, tilni ham ixcham, ham ritmik qiladi.

– Aforizmlardan foydalanish tilning ta’sirchanligini oshiribgina qolmay, unga chiroy qo’shadi. Adabiy ijodda, nutqda va kundalik muloqotda

³汉语成语词典。上海书辞出版社，1992年-275页

aforizmlarni o'rinli keltirish tilning badiiyligi va jozibadorligini oshiradi.

4. Aforizmlarning falsafiy ahamiyati:

– Aksariyat o'zbek aforizmlarida chuqur falsafiy mulohazalar mavjud. Ular hayotning mazmuni, inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlar, shaxs va jamiyat o'rtasidagi munosabatlar kabi asosiy masalalarni o'rganadilar.

– Bu hikmatlarni o'ylash, muhokama qilish orqali odamlar dunyoni, o'z borlig'ini chuqurroq anglashi mumkin. Aforizmlar insonlarni falsafiy mulohazaga, ma'naviy izlanishga undaydigan muhim vositaga aylanadi.

– Shu bilan birga, aforizmlardagi umuminsoniy hikmat va qadriyatlar madaniy va til to'siqlaridan ham oshib o'tib, turli mamlakatlar va xalqlar o'rtasida o'zaro hamjihatlik va hurmatni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, aforizmlar o'zbek madaniyatida ko'plab maqom va ahamiyatga ega. Ular nafaqat madaniy merosning muhim tashuvchisi, balki ijtimoiy hamjihatlik manbai hamdir; ular falsafiy mulohaza yuritish uchun imkon ajratgan holda til san'atining jozibasini namoyish etadi; shu bilan birga, ular xalqaro madaniy almashinuvda faol vazifa bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1.胡播刘。实用现代汉语语法。-北京，2003年-455页。Hu Boliu. Shi yong xian dai han yu yu fa.-Beijing, 2003.

2.汉俄辞典，上海1992年;

3.范明健，汉俄新译语汇编，外语教学与研究出版社，1998年。

4.汉语成语词典。上海书辞出版社，1992年-275页。Hanyu cheng yu cidian. 1992.